

Обучението по хирургични грижи в специалност „Медицинска сестра“ – анализи и перспективи

Анелия Чифлигарска, Макрета Драганова

The Training in surgical care specialty "Nurse" is part of the specialized training of students in the Faculty of Health care in Plevan Medical University. The purpose of education is to form the specific competencies of students - nurses in the implementation of health care in surgical patients. The course introduces students to the basic principles of preoperative and postoperative nursing care and techniques of behavior in the surgical ward and operating room.

Quality training in surgical care in providing basic education to meet the needs of patients with surgical disease in the medical outpatient and hospital care.

Key words: Surgical Care, Training, Nurses

ВЪВЕДЕНИЕ

Болонския процес е най-значимата реформа в областта на висшето образование през последните 30 години в Европа. Главната цел на процеса е изграждането на европейско висше образователно пространство до края на 2010 г., което да осигури свободното придвижване на студенти и преподаватели в Европа с гарантирано признаване на придобитите от тях академични степени и квалификации.

Основни изисквания към образователния процес в новите условия и в духа на Болонската декларация (1999) са повишаването на неговата ефективност при запазване на равния достъп до образование, засилването на връзката със социалните партньори и работодателите и разгръщане на формите на учене през целия живот.

Болонският процес изисква разработването на гъвкави, широко профилни учебни програми, които да бъдат ориентирани към студентската мобилност на базата на трансфера на образователните кредити [1].

Процесът на обучение на студентите от специалност „Медицинска сестра“ в нашата страна цели да осигури качествено формиране на специфични професионални знания, умения, личностни нагласи, отношения и поведение. Професионалните компетенции на медицинските специалисти представляват комплекс от знания, умения, отношения и личностни качества, които трябва да бъдат формираны в обучаваните. Процесът на изграждане на професионалните компетенции на студентите, бъдещите медицински специалисти, е насочен към осигуряване на условия за пълноценна реализация на уникалната функция на здравните грижи – оказване на помощ на пациента за поддържане и възстановяване на здравето [9].

Компетенциите на медицинската сестра са регламентирани с Наредба № 1 от 08.02.2011 г. и в Квалификационна характеристика на специалност „Медицинска сестра, образователно-квалификационна степен (ОКС) „Бакалавър“, МУ – Плевен, 2014 г. [6, 11].

Сестринските грижи в хирургията са важен елемент от лечебния процес. Те се планират и прилагат в отговор на променените нужди на пациента от болестния процес и нарушената му автономност. Затова медицинската сестра трябва да притежава определен обем от знания за конкретното хирургическо заболяване и диагностичните методи, които го доказват, подготовката на болния за тях, осъществяване на адекватни грижи и активно наблюдение. Често всичко това става в условията на спешност. От знанията и правилното професионално поведение на медицинската сестра зависи благоприятния изход на всяка хирургична интервенция.

Професионалната дейност, извършвана от медицинската сестра в областта на хирургичните грижи е насочена към лежащо болните - спешни и планови пациенти с

хирургически заболявания, които се нуждаят от активно болнично лечение. Хирургичните грижи са свързани с непрекъснато 24 часово наблюдение на болния, особено в първите часове след операцията [4].

Предпоставка за осъществяването на компетентни и качествени сестрински грижи за българския гражданин е постигане на отлична подготовка и висок професионализъм на медицинските сестри. В този аспект приоритетна цел на учебния процес е високо и оптимално качество на теоретично и практическо обучение по хирургични грижи на студентите – медицински сестри [7].

ЦЕЛ

Да се направи анализ на обучението по хирургични грижи на специалност „Медицинска сестра“ в МУ – Плевен, Факултет „Здравни грижи“ и да се очертаят насоки и възможности за оптимизирането му.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Изследването се основава върху систематичен анализ на научни публикации и анализ на учебни планове и програми за обучение по хирургични грижи на специалност „Медицинска сестра“ в МУ - Плевен.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Според Наредбата за единните държавни изисквания (ЕДИ, ДВ, бр. 88 от 09.11.2010г.), обучението по специалност „Медицинска сестра“, образователно-квалификационна степен (ОКС) „бакалавър“ се провежда в редовна форма, с продължителност 4 учебни години, съответстващи на 8 семестъра и хорариум от 4600 учебни часа [10]. Предвидените дисциплини в обучението включват обща и специална подготовка на студентите. Хирургичните грижи са част от специализираната подготовка на студентите. Обучението по хирургични грижи се извършва според утвърден учебен план на специалността „Медицинска сестра“. Учебният план е съобразен с изискванията на ЕДИ, Закона за висше образование, както и с Наредбата № 21 от 30.09.2004 г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища [5,12,13].

Общият хорариум за обучение по хирургични грижи е **874 акд. ч.** или 19% от общия хорариум за обучение по специалност „Медицинска сестра“ (табл. 1).

Хирургичните грижи се овладяват по време на цялото четиригодишно обучение на бъдещите специалисти по здравни грижи [10,13].

Формите на обучение по хирургични грижи са: лекции по хирургия; лекции и упражнения по модул „Сестрински грижи при болни с хирургични заболявания“; учебна практика и преддипломен стаж в различни Хирургични отделения.

Методите за обучение са: лекционно изложение; практически дейности; дискусии; беседи; наблюдение; демонстрации; работа в малки групи; решаване на проблемни задачи; ролеви игри.

Студентите получават както теоретична, така и практическа подготовка по хирургични грижи [13].

Целта на обучението по Хирургия е студентите да получат знания и умения по хирургия, които умело и компетентно да прилагат в практическата си дейност във връзка с лечението, рехабилитацията и профилактиката на хирургическите болести.

Обучението по обща и специална хирургия има за задача медицинските сестри да натрупат сериозни знания за диагностиката, клиничната изява и основните моменти от лечението на най-често срещаните в клиничната практика заболявания, изискващи оперативно лечение.

Обучението трябва да осигури още овладяване на най-важните методи и подходи за изясняване същността на спешните заболявания. Да се акцентира на особеностите на ранния следоперативен период и най-честите усложнения. Трябва да се запознаят студентите с: основните правила за асептика и антисептика; изкуството на превръзките; правилата за работа в операционен блок. [14].

Както се вижда от таблица 1 лекциите и упражненията по Хирургия на студентите се провеждат във втори и трети семестър (75 учебни часа общо), отговарящи на ЕДИ, разпределени както следва:

- Втори семестър- лекции/упражнения (30/5 учебни часа);
- Трети семестър – лекции/упражнения (34/6 учебни часа).

Таблица №1. Разпределение на хорариума по „Хирургични грижи“ в специалност „Медицинска сестра“ при МУ – Плевен, Факултет „Здравни грижи“

№	Форма на обучение	Семестри и хорариум (в учебни часове)							общо
		I	II	III	IV	VI	VII	VIII	
1.	Лекции/упражнения по хирургия		30/5	34/6					75
	Лекции по „СГ при болни с хирургични заболявания“		5	5					10
2.	Упражнения по „СГ при болни с хирургични заболявания“		25	40					65
3.	Учебна практика в Хирургични клиники, превързочна и Операционен блок	60	60	84	48	32			284
4.	Преддипломен стаж в Хирургични клиники						360		360
5.	Преддипломен стаж в Операционен блок							80	80
	Общо часове								874

Модулът „Сестрински грижи при болни с хирургични заболявания“ се изучава също във втори и трети семестър, общо лекции/упражнения – 75 учебни часа (табл. 1). За учебно-практически занятия са предвидени 65 учебни часа, (25 ч. във втори семестър, 40 ч. в трети семестър), а 10 ч. са лекции (5ч във втори и 5ч в трети семестър).

В този модул студентите се запознават с основни принципи на предоперативните и следоперативни сестрински грижи, както и с основни техники на поведение за работа в хирургично отделение и операционна зала. Това са знания, необходими за пристъпване към усвояването на специфични компетенции на студентите - медицински сестри при обгрижване на хирургично болни.

Контролът и оценяването на знанията на студентите по модул „Сестрински грижи при болни с хирургични заболявания“ се извършва с текущ и заключителен контрол. Текущият контрол може да бъде индивидуален, групов, фронтален и др. Заключителният контрол е изпит в края на трети семестър [15].

Изграждането на компетенции, свързани с практическото обучение по хирургични грижи се допълва по време на Учебна практика и Преддипломен стаж в различни клиники/отделения, в които се реализират хирургични грижи. Хирургичните звена в УМБАЛ „Д-р Георги Странски“, в които се осъществява практическо обучение по хирургични грижи са: *Висцерална хирургия, Гнойно-септична хирургия, Детска хирургия, Онко-хирургия, Урология, Пластично-реконструктивна хирургия,*

Неврохирургия, Ортопедия и травматология, Очна клиника, Клиника по Ушни, носни и гърлени болести и те съставляват 26% от клиничните бази, включени в учебния план [16].

Часовете за учебна практика са разпределени от I до VI семестър, преддипломният стаж се провежда в VII и VIII семестър в Хирургична клиника с продължителност 9 седмици, 360 учебни часа (табл. 2). С преддипломният стаж приключва и подготовката на студентите по хирургични грижи в базовото обучение.

Не случайно в учебния план е предвидена клинична практика в хирургична база във всеки семестър на първите две години от обучението на медицинските сестри. Това има за цел освен овладяване на специфични умения, но и адаптиране към спецификата на работа в тези звена [3].

Обучението, обвързано от първата до последната година с реалната клинична среда, гарантира синхронизиране на знанията, получени от университета с практиката [2].

Таблица №2. Разпределение на практическото обучение в Хирургичните звена по семестри, учебни седмици и хорариум (в академични часове) в специалност „Медицинска сестра“ при МУ – Плевен

№		Клинична практика					Преддипломнен стаж		Общо часове
		Брой седмици/брой часове					VII сем.	VIII сем.	
		I сем.	II сем.	III сем.	IV сем.	VI сем.			
1	Хирургично отделение	5/60	5/60	7/84	2/24	2/32	9/360		620
2	Операционен блок				2/24			2/80	104
	Общо часове	60	60	84	48	32	360	80	724

ИЗВОДИ

1. Обучението по хирургични грижи във Факултет „Здравни грижи“ в МУ Плевен е в съответствие с Наредбата за Единните държавни изисквания за обучение на студентите по специалност „Медицинска сестра“.
2. Теоретичното и практическото обучение по хирургични грижи заема малка част (19%) от общия хорариум на специалност „Медицинска сестра“ - общо 874 учебни часа.
3. Предвид широкото приложение на хирургичните грижи в ежедневната практика на медицинските сестри и непрекъснато повишаващите се изисквания на потребителите на здравни грижи е уместно да се работи за оптимизиране на обучението по хирургични грижи както в количествено, така и в качествено отношение [3,8].
4. Обучението по хирургични грижи приключва в базовото обучение. Като се има в предвид Болонския процес подобряване качеството на хирургичните грижи изисква прилагане на нови възможности за различни форми на обучение през целия живот.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Оптимизиране на обучението по хирургични грижи изисква задълбочени научни изследвания с цел поддържане на оптимално съответствие между очакванията на хирургичната практика и компетенциите на новозавършилите медицински сестри.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Болонска декларация, приета 19.06.1999г., Болоня, Италия
- [2] Георгиева, Д., Преддипломен стаж и професионална адаптация на медицинската сестра, Русенски университет „Ангел Кънчев“, 2015г., стр. 25
- [3] Гроздева, Д., Й. Григорова, П. Пенчева. Студентите медицински сестри за клиничната практика в Хирургично отделение. Варненски медицински форум, том 3, 2014, приложение 2, изд. Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, с. 343-346.
- [4] Длъжностна характеристика на медицинската сестра в Хирургична клиника, УМБАЛ „Д – р Георги Странски“ – Плевен, 2014 г.
- [5] Закон висшето образование, ДВ., бр. 112, 1995, посл. изм. ДВ., бр. 66, 2014 г.
- [6] Квалификационна характеристика на специалност „Медицинска сестра, образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, МУ – Плевен, 2014 г.
- [7] Ламбрева, Д., И. Стамболова. Оценка и препоръка на дипломантите медицински сестри за обучението по специалността. Варненски медицински форум, том 3, приложение 4, изд. МУ „проф. д-р Параскев Стоянов“ Варна, 2014, с. 28-31.
- [8] Милчева, Хр. Взаимодействие между клиничните бази и медицинското висше училище при обучението на студентите с медицинска професия. Здравни грижи, 4 брой, 2014, с. 22-23, 25.
- [9] Митева, Кр. Процесът на обучение за изграждане на професионалните компетенции на медицинските специалисти. Сестринско дело, 43, № 1-2, 2011, 48-51.
- [10] Наредба за Единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите „медицинска сестра“ и „акушерка“ за образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, Обн. ДВ., бр.95 от 29.11.2005 г., изм. ДВ. Бр.82 от 10.10.2006г., изм. ДВ. Бр. 88 от 09.11.2010 г.
- [11] Наредба № 1 за професионалните дейности, които медицинските сестри, акушерките, асоциираните медицински специалисти и здравните асистенти могат да извършват по назначение или самостоятелно, ДВ. Бр. 15, 18.02.2011г.
- [12] Наредба № 21 от 30.09.2004г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища.
- [13] Учебен план на специалност „Медицинска сестра“, образователно – квалификационна степен „бакалавър“, редовно обучение, уч. 2012/2013 г.
- [14] Учебна програма по хирургия за редовно обучение в специалност „Медицинска сестра“, образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, МУ Плевен, уч. 2012/2013г.
- [15] Учебна програма по „Сестрински грижи при болни с хирургични заболявания“, за редовно обучение в специалност „Медицинска сестра“, МУ Плевен, учебна 2012/2013 г.
- [16] Учебна програма по учебна практика за редовно обучение в специалност „Медицинска сестра“, образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, МУ Плевен, уч. 2012/2013 г.

За контакти:

Ас. Анелия Чифлигарска
Катедра „Сестрински хирургични грижи“
Факултет „Здравни грижи, МУ – Плевен
тел. 064 884190, e-mail: anelijach@mail.bg

Докладът е рецензиран.